

CZU 821.135.1.09(092):94(478-25)=135.1

BOGDAN PETRICEICU HASDEU ȘI CHIȘINĂUL – REPERE BIOGRAFICE ȘI CULTURALE

*Taisia FOIU,
șefă, Secția „Memoria Chișinăului” a BM „B.P. Hasdeu”*

La ce ne gândim atunci când stăm pe o bancă în parc, admirând monumentul unui poet sau o casă din secolul al XIX-lea, construită în stil eclectic? Asociem aceste monumente istorice cu oameni reali, cu viața și activitatea lor. Prin ce s-a remarcat poetul în cinstea căruia a fost înălțat monumentul? Cine a trăit în vechea casă? Astfel, plimbându-ne pe străzile unui oraș, intrăm în contact cu istoria lui, îi remarcăm identitatea. Acest tablou se completează cu propriile noastre amintiri, cu emoțiile înmagazinate undeva adânc, în subconștientul nostru, ieșind la iveală când trecem pe lângă un loc cunoscut.

Bogdan Petriceicu Hasdeu a fost un scriitor și filolog român care, datorită creației sale, va rămâne veșnic în panteonul titanilor culturii naționale românești. O perioadă importantă din viața sa a fost legată de Chișinău, oraș ce ocupă un loc de cinste atât în biografia scriitorului, cât și în istoria culturală locală. Aici, B.P. Hasdeu și-a petrecut anii de formare, perioadă ce i-a modelat personalitatea și i-a influențat decisiv parcursul ulterior.

La 12 ani, tânărul Tadeu Hasdeu se stabilește la Chișinău și, împreună cu fratele său, urmează gimnaziul de băieți, care se afla în actuala clădire a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. În cadrul

gimnaziului, Hasdeu nu este un elev strălucit, nu-și dă silința pentru a primi note mari. În schimb, în viața cotidiană, dovedește o curiozitate intelectuală ieșită din comun. Tânărul Tadeu Hasdeu își schimbă prenumele în Bogdan, devenind cunoscut sub numele de Bogdan Petriceicu Hasdeu.

La Chișinău, se afla și poetul Constantin Stamati, ruda îndepărtată din partea mamei, care îl încurajează să scrie. De atunci datează primele sale încercări poetice, precum *Doina* sau *Ștefan cel Mare*, însă preocupările dominante rămân istoria Moldovei și a românilor în general.

Se spune că prima dragoste nu se uită niciodată, fiind cea mai pură, dar și cea mai dureroasă. Chișinăul a rămas, cu siguranță, în inima lui B.P. Hasdeu și datorită acestei experiențe. La 15 ani, se îndrăgostește de o fată de 16 ani, Alina, care îl părăsește brusc, plecând la Odessa. Bogdan Petriceicu Hasdeu suferea din dragoste, iar alături de el suferea Reghina Hodkowski, care era îndrăgostită de tânărul scriitor. Această dragoste nu era reciprocă, căci pentru Bogdan nu existau alte femei în afara Alinei. B.P. Hasdeu nu a avut tăria de caracter sau cruzimea necesară pentru a frânge inima Reghinei și se apropia de ea tot mai mult. Deznodământul a urmat când Alina s-a întors din Odessa: Reghina era vechea ei prietenă și ambele s-au simțit trădate de tânărul scriitor.

Sufletul lui B.P. Hasdeu s-a scufundat în întuneric. Tânărul intelectual, considerând că serviciul militar îl va scăpa de durere, s-a simțit constrâns să-și calce sentimentele în picioare, cu cizma de soldat. Îl roagă pe tatăl său să-l înscrie în armată, însă este refuzat. Marcat de acest refuz, încearcă să se sinucidă cu pistolul secretarului tatălui său, dar providența a păstrat viața tânărului scriitor – arma nu a tras. Totuși, Hasdeu ajunge ulterior în armată, apoi abandonează cariera militară și studiile la Facultatea de Drept a Universității din Harkov, revenind la Chișinău.

După arestarea și moartea unchiului său Nicolae în închisorile din Petersburg și după un plan elaborat împreună cu tatăl său și prințul Constantin Moruzi, părăsește Chișinăul în iunie 1857, trecând în sudul Basarabiei eliberate.

În vara anului 1858, „comisul Bogdan Petriceicu Hâjdeu” (cum era scris în pașaportul cu care călătorea), revine la Chișinău din motive financiare, pentru a transporta la Iași manuscrisele, documentele și cărțile rare ale tatălui său, dedicate în special istoriei Moldovei. Cu același scop revine și la 8 septembrie 1860.

Un alt moment important din viața scriitorului, petrecut la Chișinău, este vizita lui la un vrăjitor care i-a prezis un viitor strălucit:

„Tu vrei să intri în serviciul militar; tatăl tău nu-ți dă voie; el face bine: în curând, va veni vremea ta. Tu ești condus de iubire, dar ea e fără rezultate. [...] În curând, ai să te faci ostaș, și norocul te va însoți. Soarta ta depinde de 3 expediții, cari te vor ridica foarte mult în opinia oamenilor, și în tinerețe încă vei ajunge la cele mai înalte onoruri”.

(E. Dvoicenco-Marcova, *Începuturile literare ale lui B.P. Hasdeu*. Jurnalul lui intim (1852-1856) și alte opere rușești cu un studiu introductiv. București: Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1936)

Astăzi, mai multe edificii și străzi din Chișinău păstrează memoria lui B.P. Hasdeu. În primul rând, Biblioteca Municipală care îi poartă numele – clădire în care a fost Gimnaziul Regional din Chișinău, unde tânărul Hasdeu a studiat în perioada 1850-1852. Începând cu 21 iunie 1988, biblioteca poartă oficial numele marelui scriitor, iar din anul 1989, în holul principal al acesteia, este instalat bustul lui B.P. Hasdeu, realizat de sculptorul Valentin Vârtosu.

Pe 23 februarie 1998, cu prilejul împlinirii a 160 de ani de la nașterea lui B.P. Hasdeu, în cadrul Bibliotecii Municipale, a fost inaugurat Centrul Național de Hasdeologie. Colecția Hasdeologie din cadrul Bibliotecii Municipale include obiecte de artă plastică și diverse documente despre membrii dinastiei Hâjdău-Hasdeu: cărți, manuscrise ale hasdeologului Nicolae Romanenco, publicații periodice, sculpturi.

De Bogdan Petriceicu Hasdeu ne amintește și vechea casă de pe strada Vlaicu Pârcalab. B.P. Hasdeu nu a locuit aici permanent, dar a venit în vizită la tatăl său, în 1858 și 1860.

Un alt loc asociat cu B.P. Hasdeu este bustul său (sculptor – Iosif Cheptănaru) de pe Aleea Clasicilor Literaturii Române din Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt”. Tot aici se află și bustul tatălui său, Alexandru Hasdeu (sculptor – Victor Krakoveak), ambele busturi fiind instalate în anul 1957 (arhitect – Fiodor Naumov).

În Chișinău există și o stradă ce poartă numele lui B.P. Hasdeu (din 1992). Strada a avut, de-a lungul timpului, mai multe denumiri: Kațikovskaia (de la începutul sec. al XIX până în 1937), strada B.P. Hasdeu (1937-1944), str. Oleg Koșevoi (1951-1992). Această stradă, una dintre cele mai vechi din oraș, îmbină farmecul peisajului urban de altă dată cu edificii moderne, păstrându-și caracterul distinct. Pe această stradă se află două edificii cu statut de monument de arhitectură: Biserica „Buna Vestire” și Casa negustorului Mihail Cațica.

Memoria familiei Hasdeu este păstrată în Chișinău și prin strada Alexandru Hâjdău, parte a vechiului târg al orașului, care și-a conservat, până astăzi, aspectul semiurban din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. De asemenea, în perioada interbelică, actuala stradă A. Bernardazzi (1918-1924) a purtat numele lui B.P. Hasdeu.

Numele marelui scriitor este legat și de mai multe instituții de învățământ din Chișinău, precum Liceul Teoretic „B.P. Hasdeu”, Liceul Teoretic „Iulia Hasdeu” și Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al Universității de Stat din Moldova.

În perioada interbelică, numele lui B.P. Hasdeu a fost purtat de unele dintre cele mai prestigioase instituții de învățământ din Chișinău. Cea mai cunoscută a fost Gimnaziul de Băieți nr. 1, devenit, după 1918, Liceul „B.P. Hasdeu”, condus între anii 1918-1938 de Liviu Marian.

Printre profesorii și elevii săi s-au numărat numeroase personalități marcante ale vieții culturale, științifice și politice din Basarabia: Pantelimon Erhan – om politic basarabean, liderul primului Guvern al Basarabiei; Vasile Harea – savant și publicist basarabean; Mihail Berezovschi, preot, compozitor și dirijor, celebru animator al vieții

culturale naționale în Basarabia interbelică. Aici au studiat renumiții savanți, juriști, medici, literați, profesori, înalți demnitari de stat, precum: Leon Casso, Pantelimon Sinadino, Ion Doncev, Ion Sârbu, Zamfir Arbore, Constantin Stere, Ștefan Gonata, Gheorghe Gore, Toma Ciorbă, Serghei Lazo etc. Printre elevi, se mai numără Alexandru Cosmescu (scriitor, traducător) și Nicolae Moroșanu (geolog, arheolog și pedagog). Numele lui B.P. Hasdeu îl purta și Societatea Literară a liceului, creată în decembrie 1939. Clădirea liceului nu s-a păstrat, pe același loc aflându-se astăzi Muzeul Național de Istorie a Moldovei.

Aici se încheie incursiunea noastră în Chișinăul lui Bogdan Petriceicu Hasdeu – un oraș în care pașii trecutului se împletesc firesc cu prezentul. Urmele lăsate de marele cărturar rămân vizibile nu doar în clădiri, străzi sau instituții, ci și în spiritul cultural al orașului.

Referințe bibliografice

1. *Chișinău: Bulevarde, străzi, piețe, parcuri*: Ghid enciclopedic. Chișinău. 2017, p. 152. ISBN 978-9975-89-086-1.
2. MALANEȚCHI, Vasile. Bogdan Petriceicu Hasdeu la Chișinău. In: *Literatura și arta*. 1988, 18 febr., p. 5.
3. ROMANENCO, Nicolae. Tânărul B. Hasdeu în mediul intelectual al Chișinăului. In: *Orizontul*. 1988, nr. 2.